

Hollókő ófalu és környezete, Magyarország

Kiemelkedő Egyetemes Értékének Visszamenőleges Meghatározása

Részes Állam: **Magyarország**

Ref. sz.: **401rev**

Felvétel dátuma: **1987**

Rövid leírás

Hollókő Ófalu az Észak-Magyarországi Nógrád megyében elhelyezkedő palóc település, mintegy 100 km-re északkeletre Budapesttől. A tudatosan megőrzött Ófalu a 20. századi mezőgazdasági forradalom előtti falusi élet élő példája. A 145 hektáros falu népi építészeti együttese 55 lakó- és gazdasági épületből, valamint a templomból áll. A hagyományos palóc építészeti forma- és anyaghasználattal együtt harmonikus egységet alkot a táji-természeti környezettel, amit nadrágszűj-parcellás gazdálkodás, gyümölcsösök, szőlőskertek, legelők és erdők jellemeznek. A helyszín magába foglalja a falu fölét magasodó középkori várromot, amit a források már 1310-ben említenek. A vár fontos szerepet játszott a palócok és husziták közti feudális harcok idején, biztosítva az egykori falu védelmét, melynek maradványait a várfal közelében találták meg.

A török uralom végére (1683) a vár és a falu végleg elnéptelenedett és a jelenlegi település a korábbi falu alatti területen fejlődött ki fokozatosan a 18. és 19. század során. A régióra jellemzően az első generációs lakosság a fő utca két oldalán települt le. A későbbi generációk az így kialakult egyutcás falu keskeny parcelláinak hátsó részébe építették házaikat, egyre növelve a beépített területeket. Palóc hagyomány szerint a pajták a falun kívül a földek szélén épültek.

A falu és a földek fejlődése számos forrásból nyomon követhető. Az 1782-ben még tipikus egyutcás faluban idővel egy másik utca fejlődött ki a főutcától keletre. Az 1885-ös falutérképen látható topográfia már a mainak megfelelő: a megművelt földterület a 19. század közepére érte el legnagyobb kiterjedését, ezért a falu nem tudott tovább növekedni. 1960-ban korlátozott mértékben további növekedés kezdődött, a fejlődés mára szigorúan szabályozott.

Hollókő lakossága soha nem törődött az 1783-as tűzvédelmi rendelettel, ami tiltotta a fa építkezésre való használatát, mivel azt tűzveszélyesnek tartotta. Ennek következtében a településen többször pusztított tűzvész. A legutóbbi 1909-es tűzvész után a falu házait többnyire a palóc népi építészeti hagyományos technikáival építették vissza: a favázás házakat kőalapra emelték, meszelt falakkal, az utca felé magas faoszlopos tornáccal, melyeket túlnyúló tető véd. A zsindegyel fedett kis fatornyos templom a helyi építészeti stílus transzponálása. Hollókő olyan élő közösség, ami egy hagyományos falu helyben történő önkéntes megőrzésének kivételes és különleges példája.

(v) kritérium

Hollókő Ófalu kivételes példája egy tudatosan megőrzött hagyományos településnek. Olyan kultúrát képvisel, ami a visszafordíthatatlan változások következtében sebezhetővé vált. A főleg a 18. és 19. században kialakult falu nemcsak a magyarságon belüli palóc népcsoportra jellemző, hanem átfogóbb értelemben is élő példája a közép-európai falusi élet hagyományos formáinak, amely a 20. századi mezőgazdasági forradalom következtében többnyire mindenütt eltűnt.

Integritás

A helyszín magába foglalja a település és a környező táj meghatározó részeit és összetevőit: a tudatosan megőrzött hagyományos települést, a hozzá tartozó megművelt területeket, a tágabb táji-természeti környezetet, annak összes karakteradó elemével. A hagyományos település és annak a

földművelés és tájhasználat során kialakult, keskenyparcellás, hagyásfás tájkaraktert őrző táji környezete, a táj látványát szervező-orientáló várrommal együtt, vizuális megjelenésében egységes és sértetlen egészet alkot.

Hitelesség

A főleg a 18. és 19. századi fejlődés eredményeként formálódott, mai megjelenésében a 20. század eleji tűzvész után egységes módon megújult település megőrizte jellegzetes örökségi elemeit, hagyományait. Fennmaradtak a falusi és ezen belül a palóc építészeti hagyomány sajátosságai, a helyi anyag- és formahasználatot hordozó jellegzetességekkel (generációk együttélését biztosító " hosszú ház", tornácos/hambitusos ház, a geomorfológiai sajátosságokhoz alkalmazkodó pinckialakítások), csakúgy, mint a történelmi, egyutcás, fésűs beépítésű településszerkezet. Az 1983-as tájvédelmi körzet projekt keretén belül a korábban összevont földterületeket visszaállították eredeti keskenyparcellás formájukba, amely karakterisztikus jellemzője a családi gazdálkodáshoz kapcsolódó földművelésnek. Újratelepítették a szőlőket, a gyümölcsösöket és a zöldséges kerteket, helyreállították az ökológiai egyensúlyt még az erdő környezetében is, különös figyelmet fordítva a történelmi hitelességre. Hollókő így nem múzeum-falu, amelyben már megszűnt a hagyományos tevékenység, hanem élő közösség, melynek megőrzéséhez hozzátartozik a mezőgazdasági tevékenység is. Hollókő közössége, melynek döntő többsége az újfaluban lakik, ma is védi és gondozza az ófalut és védett házait, mely közösségi lelki, vallási életet, munkaalkalmat és a hagyományaik megőrzésének és bemutatásának lehetőségét biztosítja számukra. A hitelesség feltételeinek fenntartása szempontjából kihívást jelentenek: főképp a mezőgazdasági tevékenység kedvezőtlen megváltozásai a termelőszövetkezeti területek privatizációs folyamata miatt, valamint a falu demográfiai válsága, a lakosok elvándorlása és a külső kereskedelmi tevékenységek nyomásai. Ezekre a veszélyforrásokra figyelmet kell fordítani fenntartható kezelési eljárások bevezetésével, melyek biztosítják a hitelesség feltételeinek további fennmaradását.

Védelmi és kezelési követelmények

A helyszín a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény alapján műemléki védelem alatt, valamint a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény alapján természetvédelmi oltalom alatt áll. Hollókő Ófalu és környezete 1972 óta műemlék jelentőségű terület, melynek 1989-es bővítése a teljes világörökségi helyszínt (145 ha) lefedi, 1987 óta a teljes helyszín egyben tájvédelmi körzet is; további védőövezet a helyszín morfológiai adottságai miatt nem szükséges. Ezen felül a település épületei közül mintegy 50 db egyedi műemléki védelem alatt áll. A világörökségről szóló 2011. évi törvény alapján új kezelési terv fog kormányrendeletként hatályba lépni, amely legalább hét évente felülvizsgálatra kerül. A helyi önkormányzat jelenleg a világörökségi kezelő szerv. A világörökségről szóló törvény alapján biztosított lesz a helyszín állapotának, csak úgy, mint fenyegetettségének és a megőrzési intézkedéseknek a követő-figyelése (monitoring), melyről rendszeres jelentés készül az Országgyűlés számára, a kezelési tervet hét évente felülvizsgálják. Középtávon megoldandó feladatok: a hagyományos tájhasználat rehabilitációja a mai kor kívánalmainak is megfelelő módon, a település élő jellegének megőrzése, a fenntartható, hagyományokra épülő helyi gazdaság lakosság-megtartó erejének kialakítása, továbbá a jó életminőség biztosításához szükséges fejlesztések megvalósítása, összhangban az értékmegőrzéssel. A fenti célok elérésének egyik eszköze a fenntartható turizmus, melyet a globalizáció kihívásainak összefüggésében kell kezelni. A kezelés stratégiai célja, hogy Hollókő ne váljon múzeum-faluvá, amelyben már megszűnt a hagyományos tevékenység, hanem önmaga megújítására képes élő közösség maradjon, ahol az értékmegőrzéshez hozzájárul a tradicionális jellegű mezőgazdasági tevékenység, valamint a népi kultúra ápolása és a szellemi kulturális örökség megőrzése is.